

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Vereniging Hogescholen
T.a.v. dhr. mr. M.H.J. Limmen
Prinsessegracht 21
2514 AP DEN HAAG

**Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering**
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■

Onze referentie
42401469

Bijlagen
0

Datum

Betreft Verzoek tot zelfregie internationalisering in balans

Geachte voorzitter, geachte heer Limmen,

De internationale dimensie van het hoger onderwijs is van grote waarde voor onderwijs, wetenschap en de Nederlandse kenniseconomie. Het is daarom van groot belang dat internationalisering ook in de toekomst bij kan blijven dragen aan kwalitatief hoogwaardig onderwijs en onderzoek. Daarvoor is het noodzakelijk dat we gezamenlijk een duurzame balans creëren, waarbij de waardevolle aspecten van internationalisering behouden blijven en hogeronderwijsinstellingen waar nodig kunnen sturen op beheersing van instroom.

Zoals ik in mijn kamerbrief van april 2023 heb laten weten, is daarvoor wat mij betreft een pakket van wetgeving (wetsvoorstel Internationalisering in balans, hierna: de WIB), bestuurlijke afstemming en monitoring nodig. In de WIB werk ik een aantal instrumenten uit waarmee gestuurd kan worden op de instroom, op de verhouding tussen anderstalig en Nederlandstalig opleidingsaanbod en op de Nederlandse taalvaardigheid van studenten. Het is mijn bedoeling te zorgen dat deze maatregelen in samenhang effectief worden ingezet, en dat bij de inzet bredere maatschappelijke effecten worden meegewogen.

Daarbij ga ik uit van de autonomie van instellingen en ik doe daarom – aanvullend op de bepalingen in de WIB – een beroep op zelfregie. U bent reeds volop bezig met het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak, vanuit een breder gesprek over de toekomstbestendigheid van het stelsel. Ik waardeer dit zeer en moedig verdere samenwerking aan. In het vervolg van deze brief zet ik – op uw verzoek – mijn doelen ten aanzien van de instroom van internationale studenten en de sturing op anderstalig onderwijsaanbod verder uiteen, en draag ik een aantal componenten aan voor verdere regievoering. Ik realiseer mij daarbij goed dat het aan u is of u de genoemde componenten allemaal opneemt in uw zelfregie. Ik kan mij ook voorstellen dat sommige onderdelen zich lenen voor bestuurlijke afspraken. Ook daarover zie ik dan graag uw voorstel tegemoet.

Een doordachte strategie rond de instroom van internationale studenten is zowel voor hogescholen als universiteiten nodig en nuttig, maar ik ben me bewust van de verschillen tussen de instellingen als het gaat om aangrijpingspunten voor en mogelijkheden tot regievoering. De uitgangssituatie van hogescholen is een

andere dan van universiteiten. Ten eerste heeft niet elke hogeschool een internationale ambitie. Verschillende sectoren binnen het hoger beroepsonderwijs (hbo) hebben daarbij een andere oriëntatie. In een sector als groen onderwijs is Nederland de bron van internationale kennis, terwijl in de sociale sector van het hbo nauwelijks internationale studenten studeren. Dat maakt ook dat niet iedere hogeschool internationale studenten heeft, waar dat wel geldt voor iedere universiteit. Ten tweede is het overgrote deel van de bachelor- en ad-opleidingen in het Nederlands. Hierdoor is de instroom van internationale studenten in het hbo kleiner in omvang dan in het wetenschappelijk onderwijs. Dat betekent dat de impact van een aantal van de voorgestelde instrumenten voor (delen van) het hoger beroepsonderwijs minder ingrijpend zal zijn; tegelijkertijd beoog ik met de maatregelen te zorgen voor maatwerk waar dat nodig is en hoop ik dat uw regievoering ertoe bijdraagt dat er ook voor de toekomst een duurzame balans wordt bereikt in de instroom van internationale studenten. Om recht te doen aan deze verschillen gaat parallel een brief met een gelijksoortig verzoek tot zelfregie naar de Universiteiten van Nederland.

Onze referentie
42401469

Vanwege de andere uitgangssituatie van de hogescholen verzoek ik u uw invulling van zelfregie daar op te baseren, en de keuzes die u maakt bij de inrichting te onderbouwen met specifieke feiten, doelstellingen en omstandigheden van de situatie bij de hogescholen.

1. Behoud van de Nederlandse taal

Het behouden en versterken van de Nederlandse taal in het onderwijs en de wetenschap is een waarde in zichzelf, om goed en toegankelijk onderwijs voor studenten in Nederland te garanderen en om te zorgen dat het onderwijs opleidt voor de Nederlandse samenleving en de Nederlandse arbeidsmarkt. Gezien de sterke en directe relatie die hogescholen hebben met de beroepspraktijk, spreekt het voor mij vanzelf dat daarbij ook aandacht is voor opleidingen die de internationale arbeidsmarkt bedienen.

1.1. Regievoering Nederlands- en anderstalig aanbod

Vanuit het behoud van de Nederlandse taal zie ik voor de instellingen in de eerste plaats een centrale rol in het nemen van regie op het opleidingsaanbod, vooruitlopend op de in de WIB te introduceren Toets Anderstalig Onderwijs (TAO). Het gaat daarbij zowel om nieuw (a) als om bestaand (b) aanbod, en ook om de monitoring (c) van het aanbod en de spreiding daarvan.

1.1.a. Nieuw aanbod

Ik verzoek de instellingen terughoudend te zijn met het aanbieden van nieuwe anderstalige opleidingen. Voor mij betekent dat op korte termijn, dat het aantal anderstalige bacheloropleidingen in het stelsel niet verder groeit, in afwachting van de resultaten van (zelf)regie en de in de WIB voorgestelde TAO. Om dit te bewerkstelligen, is het belangrijk dat instellingen keuzes ten aanzien van de taal van nieuw opleidingsaanbod afstemmen met andere instellingen.

1.1.b. Bestaand aanbod

Het is van belang dat instellingen kunnen uitgaan van een gezamenlijk beeld van opleidingen in een bepaald domein en van de toegankelijkheid van Nederlands aanbod in het desbetreffende domein. Daarom is het op korte termijn belangrijk om een volledig overzicht van anderstalig en Nederlandstalig opleidingsaanbod op te stellen, voorzien van een passende clustering binnen domeinen, inclusief

landelijke spreiding en aantallen studenten. Hierbij is het ook van belang anderstalige trajecten binnen opleidingen inzichtelijk te maken. Dit overzicht kan dienen als nulmeting voor verdere regievoering op het bestaand aanbod, op langere termijn. Ik hoop en verwacht dat instellingen er, vanuit een gezamenlijk kader, in slagen om toe te werken naar een kwalitatief hoogwaardig, toegankelijk en doelmatig Nederlandstalig en anderstalig aanbod. Omdat het nadrukkelijk het doel is om het Nederlands als onderwijstaal te behouden en versterken, verwacht ik dat deze regievoering ook tot eigen kritische keuzes leidt. Het sluitstuk van deze regievoering wordt wat mij betreft gevormd door de TAO voor nieuw en bestaand aanbod, die voorzien is na inwerkingtreding van de WIB. Om de samenloop tussen zelfregie en deze toets zo goed mogelijk vorm te geven en instellingen zo goed mogelijk in staat te stellen om tot gedragen clusteraanvragen te komen, zorg ik dat u op verschillende momenten inzicht krijgt in de toetsingskaders die de CDHO zal gebruiken. Het is mijn streven dat de instellingen toewerken naar een nieuwe balans in het opleidingsaanbod, waarbij het uitgangspunt is dat in het geval van verwant aanbod in ieder geval minimaal één Nederlandstalige opleiding of traject toegankelijk is. Bij opleidingen/trajecten waar er veel van zijn, ligt het voor de hand dat het aantal Nederlandstalige opleidingen/trajecten hoger ligt.

1.1.c. Monitoring

Ik wil het proces van zelfregie ondersteunen en aanmoedigen door in te zetten op structurele monitoring van het anderstalige en Nederlandstalige onderwijsaanbod, voortbouwend op de overzichten (1.1.b) die worden opgesteld voor zelfregie op het aanbod. In deze monitoring neem ik ook de instroom mee en waar mogelijk ook de maatschappelijke effecten van internationalisering. Dit houdt het overzicht actueel, maakt keuzes die voortkomen uit zelfregie transparant en helpt bij het (waar nodig) herzien of bijstellen van de gemaakte keuzes. Nadere informatie over monitoring wordt binnenkort gedeeld.

1.2 Taalvaardigheid

In de tweede plaats zie ik vanuit zelfregie het belang van het bevorderen van de Nederlandse taalvaardigheid in het hoger onderwijs, ook binnen anderstalige opleidingen en trajecten. Dit zorgt voor een goede aansluiting op de beroepspraktijk en voor verbondenheid tussen studenten, docenten en de maatschappij. Daarnaast versterkt kennis van de Nederlandse taal en cultuur voor internationale studenten en docenten de binding met Nederland, het meepraten in het publieke debat over belangrijke vraagstukken, en vergroot het hun perspectieven op de Nederlandse arbeidsmarkt, wat een positief effect heeft op de blijfkans.

1.2.a. Taalvaardigheid studenten

Het bevorderen van de Nederlandse taalvaardigheid is in de eerste plaats van belang voor studenten. Daarbij gaat het zowel om Nederlandstalige studenten – waarvoor op dit moment al de plicht bestaat om de uitdrukkingsvaardigheid te bevorderen (art. 1.3, vijfde lid) – als om anderstalige studenten. Ik verzoek om in uw aanpak voor zelfregie aandacht te besteden aan beide groepen studenten, die vanuit een andere uitgangspositie mogelijk verschillende behoeften en uitdagingen hebben. In aanloop naar de verdere concretisering van de vereisten voor het taalbeleid in de WIB, zie ik kansen in uw samenwerking om tot gezamenlijke normen en uitwisseling van succesvolle uitvoeringspraktijken te

komen. Het referentiekader van de Taalunie voor competenties op het gebied van taalvaardigheid, kan hierbij behulpzaam zijn.¹

Onze referentie
42401469

1.2.b. Taalvaardigheid docenten

Een tweede aspect waar ik aandacht voor vraag is de taalvaardigheid van onderwijzend personeel. Het accreditatiekader toetst of docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren, ook als dat een andere dan het Nederlands is. Het kader toetst ook of het personeelsbeleid van instellingen hieraan bijdraagt. Aansluitend nodig ik u uit om binnen uw aanpak voor zelfregie ook aandacht te hebben voor de normen voor de beheersing van de Nederlandse taal voor anderstalig onderwijzend personeel in vaste dienst.

1.2.c. Voertaal

Een derde aspect dat ik van belang acht, is de voertaal anders dan de opleidingstaal binnen de instellingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de taal waarin medewerkers met elkaar communiceren, de taal waarin door de instelling met de student wordt gecommuniceerd, of de taal die wordt gehanteerd binnen de medezeggenschap. Aansluitend bij de motie van Van der Molen² en artikel 2:6 Awb over het gebruik van de Nederlandse taal door bestuursorganen, geef ik in overweging om binnen zelfregie ook aandacht te hebben voor voertaal, en daarbij primair het Nederlands te hanteren. Dit zou in het bijzonder moeten gelden voor alle besluiten, met inbegrip van beschikkingen richting studenten en het personeel.

2. Beheersing aantallen internationale studenten

Voor een duurzame balans in internationalisering is niet alleen een doelmatig onderwijsaanbod van belang, maar ook een meer gerichte en beheerste instroom van internationale studenten. Het gaat mij hier om de houdbaarheid en betaalbaarheid van ons hoger onderwijsstelsel als geheel – en daarmee verband houdend het stelsel van studiefinanciering – maar ook om het absorptievermogen van individuele instellingen, in relatie tot hun maatschappelijke omgeving. Voor het beheersen van studentenstromen zie ik twee belangrijke instrumenten: het inzetten van een numerus fixus (2.1) en een blijvende terughoudendheid aangaande de werving van internationale studenten (2.2).

2.1 Fixusmaatregelen

Ik introduceer met de WIB drie nieuwe fixusinstrumenten voor instellingen. Vanuit zelfregie verzoek ik u om een numerus fixus doelmatig en proportioneel in te zetten voor het beheersen van studentenaantallen in die opleidingen of trajecten waar onvoldoende onderwijscapaciteit beschikbaar is om alle studenten toe te laten. Ik vraag u om hier een waterbedeffect te voorkomen door op sector- en of domeinniveau gezamenlijk af te stemmen over de opleidingen die een (nieuw in te voeren) numerus fixus noodzakelijk achten.

Na inwerkingtreding van de WIB, maakt de numerus fixus op een traject het mogelijk om de komende jaren beter te sturen op studentenstromen in anderstalig aanbod. In overleg kan ook worden afgestemd welke instellingen een bepaalde opleiding tweetalig aanbieden (met een Nederlandstalig en anderstalig

¹ *Taalcompetent in het hoger onderwijs. Kader voor een taalcompetentieversterkend aanbod aan hogescholen en universiteiten.* Taalunie, 2022.

² Kamerstukken II 2019/20, 31288, nr. 857

traject) en welke instellingen enkel één van de twee varianten aanbieden en voor hoeveel plaatsen ruimte is. Op die manier kan op landelijk (en regionaal) niveau de beschikbaarheid en toegankelijkheid van Nederlandstalig onderwijs worden gewaarborgd. Op korte termijn is een geactualiseerd overzicht nodig van opleidingen die gebruik zouden willen maken van de mogelijkheid om een fixus op een track te zetten, zodat dit gesprek op gang kan worden gebracht.

Onze referentie
42401469

2.2 Werving

Mede naar aanleiding van een oproep van de Kamer en de motie van de leden Kwint en Van der Molen³, heb ik op 22 december jl. een brief gestuurd aan alle colleges van bestuur om te stoppen met actieve werving van internationale studenten via grote algemene en fysieke beurzen.⁴ In uw aanpak voor zelfregie zie ik kansen om te komen tot een gerichte en op het hoger beroepsonderwijs toegespitste wervingsstrategie, waar landelijk en sectoraal met elkaar afgestemd wordt. De werving van internationale studenten kan namelijk ook bijdragen aan de kwaliteit van een opleiding. Daarbij blijft het voor mij van belang dat er slechts actief internationale studenten worden geworven voor opleidingen die opleiden voor (regionale) tekortsectoren: internationaal talent kan een belangrijke bijdrage leveren aan huidige en toekomstige behoeften van de arbeidsmarkt. Wat mij betreft kan werven voor deze opleidingen onder voorwaarde dat dit niet overmatig drukt op de capaciteit van het onderwijs en de leefomgeving.

3. Balans internationalisering en maatschappelijke effecten

Het belang van binding van internationale studenten aan de Nederlandse samenleving en arbeidsmarkt is voor mij groot. Binding is niet alleen van belang vanwege netto kosten of baten voor de Rijksbegroting, maar ook vanwege maatschappelijke effecten en de draagkracht en beschikbaarheid van voorzieningen van een stad, regio of de samenleving als geheel. Naast onderwijs gaat het daarbij ook om de vraag naar tijdelijke woonruimte en de druk op (psychosociale) zorg en andere faciliteiten. Het aantrekken en binden van internationaal talent kan ook toegevoegde waarde hebben voor de Nederlandse kenniseconomie en samenleving als geheel. Studenten die hier na hun studie voor langere tijd blijven, kunnen bijdragen aan het opvullen van arbeidsmarkttekorten of aan wetenschappelijke ontwikkelingen. Ik verwacht van hogeronderwijsinstellingen dat zij deze effecten in ogenschouw nemen bij het voeren van zelfregie over het onderwijsaanbod en de instroom. Vanwege de verwevenheid van deze maatschappelijke effecten, zie ik behalve voor instellingen, ook een verantwoordelijkheid voor het Nederlandse bedrijfsleven en andere belanghebbenden zoals gemeenten en regionale overheden. Samenwerking tussen deze partijen is dan ook van belang om zelfregie tot een succes te maken.

Voornamelijk in de grote steden is te zien dat studenten bij de start van het studiejaar geen huisvesting kunnen vinden. Vanuit de regering wordt aan de oplossing van deze opgave bijgedragen via het Landelijk actieplan studentenhuishuizing 2022-2030, waarin onder andere wordt afgestemd over voldoende middelen en capaciteit om het aanbod in Nederland uit te breiden met 60.000 studenteneenheden in de komende 8 jaar. Het tekort aan huisvesting speelt niet in elke regio of bij elke hogeschool, maar als de

³ Kamerstukken II 2022/23, 36200 VIII, nr. 83. Motie leden Kwint en Van der Molen.

⁴ Kamerstukken II 2022/23, 31288, nr. 1004

huisvestingsproblematiek groot is doet dat afbreuk aan de ervaring die het onderwijs en het studentenleven in Nederland hoort te bieden. Het is daarom, met inachtneming dat studentenhuisvesting primair onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en gemeenten valt, voor mij van belang dat uw aanpak voor zelfregie ook aandacht heeft voor huisvesting.⁵ Ik denk daarbij aan de verantwoordelijkheid van instellingen rond goede voorlichting omtrent (beperkte) studentenhuisvesting, en het goed en tijdig overleggen met de betrokken gemeente en randgemeenten over voldoende huisvesting.

Onze referentie
42401469

4. Inrichting governance en proces

Ik ben mij bewust van het feit dat het tijd kost om veranderingen vanuit zelfregie door te voeren, en dat het ook tijd kost om de effecten vanuit zelfregie te zien. Voor een goede borging van zelfregie is de inrichting van een proces en governance van belang. Hiermee wordt aantoonbaar hoe kritische keuzes goed afgestemd tot stand komen en hoe eventuele geschillen beslecht worden via een gedragen beslisstructuur. Hierin is ruimte om een voorstel te ontwikkelen dat recht doet aan de specifieke situatie van hogescholen. Ik verzoek u daarbij tevens te schetsen hoe u daarbij afstemming tussen de verschillende bestuurslagen, studenten(organisaties) en personeelsvertegenwoordiging ziet.

Tijdpad

Ik zie uw voorstel voor de inrichting van zelfregie op internationale studentenstromen en (anderstalig) onderwijsaanbod graag tegemoet, en wil u daarbij verzoeken om een eerste voorstel begin januari 2024 toe te sturen. Ik ga er vervolgens graag met u over in gesprek, zodat u vervolgens na interne besluitvorming uiterlijk begin maart met een definitief voorstel kunt komen.

Op voorhand dank ik u hartelijk voor uw inzet om samenwerking en regievoering tot stand te brengen. Zo werken wij gezamenlijk aan een duurzame balans in de internationalisering van het hoger onderwijs.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Robbert Dijkgraaf

⁵ Kamerstukken II 2022/23, 31288 VIII, nr. 1010. Motie het Lid Kwint c.s.